

dvory panovníků, šlechty a kléru. Tento poměr částečně vyvažuje rozsáhlá a minuciozní studie Roberta Šimůnka, věnovaná otázce rezidenčních dvorů české pozdní středověké šlechty. Do širšího geografického a kulturního rámce zasadila téma Klára Benešovská, která představila dočasné rezidence Jana Lucemburského ve Francii, Lucembursku a Itálii. Úkolu představit dvůr olomouckých biskupů Roberta, Bruna a Dětricha, za jejichž episkopátu na Moravě vznikl specifický biskupský manský systém, se zdařile ujal Dalibor Janiš, organizaci dvora vratislavského biskupa Jošta z Rožmberka na základě jeho testamentu přiblížila Ewa Wólkiewicz.

Vedle složení dvora je v názvu sborníku jako další okruh deklarována kultura dvorské společnosti, která však přichází poněkud zkrátka. Vedle již uvedených textů M. Bláhové a R. Modrákové tuto problematiku zastupuje toliko stať Lenky Mráčkové, věnující se hudební kultuře v pramelech pozdního 15. století, dále pak obsáhlé pojednání Jany Fantysové o rytířských turnajích doby lucemburské jakožto nejen bojovém, ale i kulturním fenoménu, a studie Martina Musílka, který sleduje široké spektrum jevů, jež demonstrují reflexi dvorské módy u vrcholné středověkého měšťanstva. Do sekce „kultura“ pak byl zařazen i koncept celku se poněkud vymykající příspěvek Roberta Antonína, rekapitulující představy o ideálním panovníkovi dle výpovědí narativních pramenů českého středověku.

Jako celek lze bezpochyby sborník *Dvory a rezidence II* vyzdvihnout. Prezентuje relativně sevržené, mezi sebou často komunikující příspěvky, které reprezentativním způsobem přibližují vyčtené téma. Přínos představují jak po stránce faktografické zpřesněním poznání konkrétních problematických okruhů, tak po stránce historiograficko-metodologické skrze pečlivou recepci košatého zahraničního bádání. Bráno souhrnně, hlavní pozitivum představuje upozornění, že na dvůr nelze pohlížet jako na izolovaný organismus, s čímž souvisí faktor barevnosti dvorského života a proměnlivosti dvorské společnosti. Srovnáme-li daný sborník s jeho dva roky starým předchůdcem, je zřejmé, že v oblasti výzkumu středověkých dvorů a dvorského aparátu došlo ke znatelnému posunu. To však neznamená, že by nezbýval prostor do budoucna, jak některé z příspěvků koneckonců ukazují.

JOSEF ŠRÁMEK

Středověká města na Moravě a v sousedních zemích, vyd. Peter FUTÁK – Miroslav PLAČEK – Marek VAŘEKA, Město Hodonín, Repronis, Hodonín – Ostrava 2009

175 s., ISBN 978-80-7329-222-5

V roce 2008 si město Hodonín připomnělo 780 let od první zmínky. V rámci oslav nejen vyšla péčí redaktora M. Plačka a za přispění rozsáhlého autorského kolektivu monografie mapující dějiny této lokality (Hodonín 2008), ale současně byla ve dnech 24.–25. dubna 2008 uspořádána i mezinárodní vědecká konference. Anotovaný sborník přináší textovou podobu zde přednesených příspěvků sedmi českých (M. Čoupková, P. Futák, E. Kordiovský, F. Kostrouch, J. Mitáček, M. Plaček a M. Wihoda) a tří slovenských (M. Hoferka, A. Konečný a J. Lukačka) historiků. Část textů se pochopitelně týká přímo vývoje Hodonína nebo dalších moravských měst (Břeclavi, Valtic, Uherského Hradiště), nalezneme zde však i studie zaměřené na obecný vývoj městského zřízení či na další aspekty související s touto problematikou.

Na tomto místě můžeme výběrově upozornit pouze na některé příspěvky. Peter Futák se ve studii *O počátcích Hodonína. Od první zmínky po založení města* zaměřil jak na nejstarší historii místního hradu, tak i na vývoj lokality až do vydání známého privilegia královny Konstancie. Otázka vzniku této listiny samozřejmě nemohla zůstat stranou; autor navrhuje dataci do období 1236–1237, v krajním případě do roku 1238, do určité míry se tedy shoduje se starším názorem J. Kejře. Rovněž pak vyvrací často tradovaný omyl, že se jedná o zakládací privilegium (s. 34–35). Týž autor se v následujícím příspěvku zabývá osudy královny Konstancie, studie však na omezeném prostoru nepřináší mnoho nového.

Miroslav Plaček navázal na starší výzkumy Z. Měřinského a srovnal urbanistický vývoj Valtic a měst Dolního Rakouska (*K vývoji města Valtic v kontextu s městskými organismy Dolních Rakous*). Zde je třeba připomenout, že Valtice patřily k rakouskému území a součástí českého státu se staly teprve ve 20. století. Právě pohled „přes hranice“, hledání souvislostí, vzájemných vztahů, společných či naopak zcela odlišných aspektů v otázce zakládání měst a nejstaršího vývoje městského zřízení (podobně i u některých příspěvků slovenských kolegů) můžeme

považovat za důležitý přínos této studie i celé publikace. M. Plaček se v dalším textu zajímavě pokusil osvětlit, jaký vliv mělo soustředění rybářů a dopad rybolovu či rybářského povolání na sídlištně urbanistický vývoj měst jižní a jihovýchodní Moravy. Připomněl tak poněkud opomíjený ekonomický aspekt vývoje některých lokalit (*Rybářské ulice v městech dolního Pomoraví a Podyjí*). Emil Kordiovský využil důvěrné znalosti místních reálií a poukázal na některé nejasnosti v nejstarších dějinách (a ve vzájemném vztahu) Staré a Nové Břeclavi.

Sborník uzavírá studie Martina Wihody, který stručně, často však podnětně zhodnotil nejstarší vývoj moravských měst („*Civibus nostris libertatem damus. Dlouhé počátky městského zřízení na Moravě*“). Autor zdůraznil fakt, který je sice znám již dlouhou dobu, avšak stále je někdy přehlížen, totiž že středověké město nevytvářel jeho vzhled či velikost, ale právní status (s. 161). V tomto ohledu pak M. Wihoda zcela přirozeně věnuje pozornost jak genezi městského zřízení, tak i problematice městského práva obecně. Na druhou stranu např. postřeh, že nepřehlednost právních a ekonomických zvyklostí a patrně s tím související absence městských práv zřejmě nebyla na překážku rozmachu Olomouce (tedy sídla olomouckých biskupů), je přinejmenším zajímavý (s. 171).

Publikace přináší povětšinou dobře zpracované a přínosné studie. Můžeme snad pouze vytknout, že některé texty mají stručný poznámkový aparát a často odkazují na literaturu i v místech, kde by měla být zmíněna edice nebo přímo samotný pramen. Také odkaz na webové stránky tam, kde k tématu existuje početná a dobře dostupná klasická literatura, je nadbytečný. I když některé výsledky nedávných výzkumů týkajících se přímo Hodonína již byly v obdobné formě publikovány ve výše zmíněné monografii, sborník přináší zajímavý a přínosný pohled na vývoj středověkých měst. Z textů jasně vyplývá, o jak složitou se jedná problematiku či s jakými problémy se musíme ještě vypořádat. A co je rovněž důležité, do jisté míry jsou naznačeny (a to nejen absencí některých důležitých témat) i možnosti dalšího výzkumu.

Zmínit musíme i dobře provedené redakční práce a zdařilou grafickou podobu publikace. Obrazová příloha je vyvážená, zařazení značného množství map, plánů či mapových podkladů pak

umožňuje čtenáři učinit si lepší představu o tematizovaných problémech. I tento (zdánlivě) detail přispívá k celkovému dobrému vyznění knihy.

KAREL MLATEČEK

Petr KOZÁK, *Zrod stavovského Hlohovska. Mocenská uskupení ve slezském pozdním středověku*, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2008 (= Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis, Supplementa II) 394 s., ISBN 978-80-7248-501-7

Pohnuté dějiny hlohovského knížectví se odehrávaly na průsečíku polského, německého a českého vlivu, což se přirozeně promítlo i do kritické historiografie. Její legitimizační role byla charakteristická nejen pro nacionálně orientované německé liberální dějepisce 19. století, ale i pro práce historiků poválečného Polska, jemuž Hlohovsko po roce 1945 připadlo. Přestože je historické vědomí dodnes formováno tímto přístupem a pohled na dějiny knížectví nese řadu reziduí sociálně či nacionálně podbarveného výkladu, Petr Kozák se dokázal v anotované knize těmto nástrahám vyhnout. Jednání aktérů na politické šachovnici analyzoval totiž především jako boj o moc, v němž aspekty sociální či národnostní hrají svoji roli, vpsledku je však vždy moc rozhodující pohnutkou konání.

Hned první kapitola knihy, nepočítáme-li dva vstupní exkurzy, ukazuje silné stránky autorovy metody: byť se vyrovnává s dosavadní literaturou s respektem a ve velké šíři, nespolehá se na její závěry a důsledně aplikuje zásadu *ad fontes*. Pramenná kritika kombinovaná se sémantickou analýzou umožnila Kozákovi nově definovat postavení zemského hejtmana. Vznik tohoto úřadu ve smyslu místodržitelské hodnosti posunul oproti starší literatuře až do období po roce 1476 a zároveň precizně vysledoval genezi jeho pravomoci i vztahu k zemské obci. Podobně věrohodný je i rozbor konfliktu mezi dominantním šlechtickým uskupením a hlohovskou městskou reprezentací, probíhající v letech 1488–1493. Závěrečné rituální smíření, dosud v literatuře vnímané jako ukázka tyranie reprezentantů zeměpanské moci, interpretoval Kozák (poučen významem symbolické komunikace) jako velkolepé a dobře zinscenované